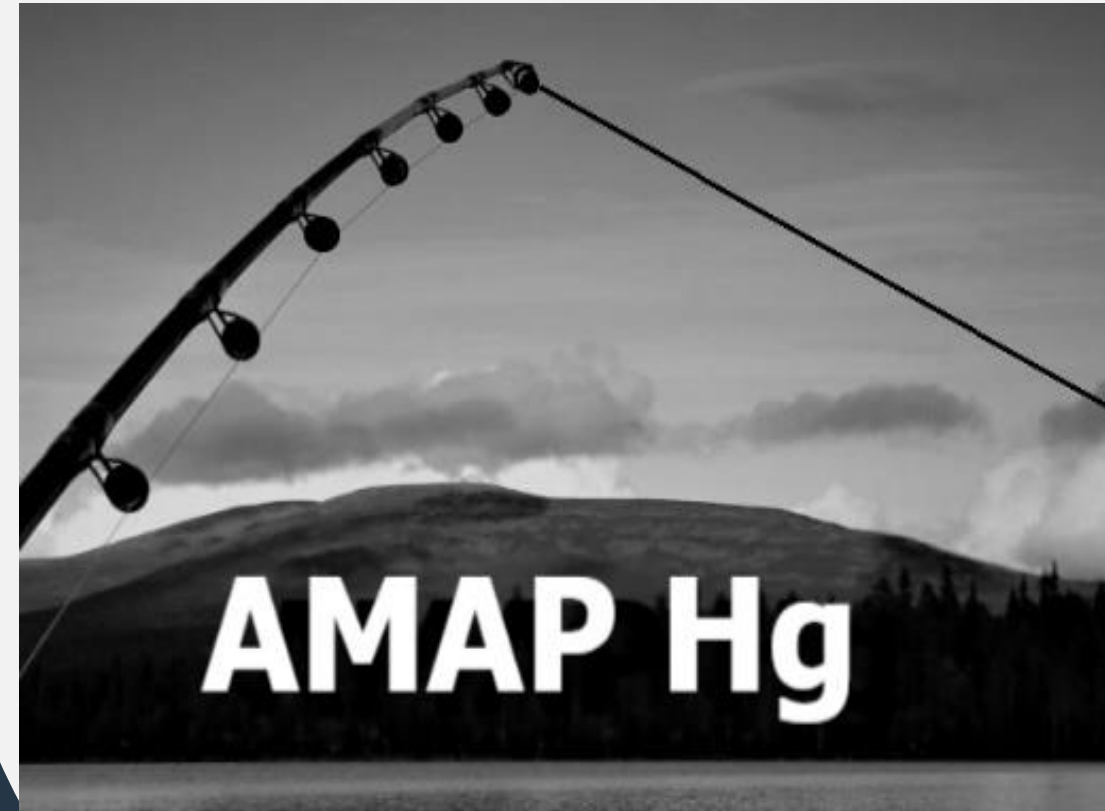

Elohopean kansainväliset ja kansalliset rajoitustoimet

Elohopea Suomen pohjoisilla alueilla – webinaari
26.5.2021
Tuulia Toikka, ympäristöministeriö

Minamatan elohopeasopimus (1/2)

- YK:n alaisuudessa solmitun elohopeaa koskevan Minamatan yleissopimuksen tavoitteena on vähentää ihmistoiminnasta peräisin olevien elohopean ja elohopeayhdisteiden päästöjen aiheuttamia terveys- ja ympäristöriskejä.
- Sopimus hyväksyttiin vuonna 2013 ja se tuli voimaan vuonna 2017. Sopimuksen on ratifioinut 131 osapuolta.
- Minamatan sopimuksessa on elinkaarilähestymistapa ja siinä:
 - asetetaan rajoituksia uuden elohopean tuotannolle ja kansainväliselle kaupalle,
 - kielletään monien erilaisten lisättyä elohopeaa sisältävien tuotteiden valmistus, tuonti ja vienti,
 - määrätään kielloista tai toimintaolosuhteista monia sellaisia valmistusprosesseja varten, joissa käytetään elohopeaa,
 - veloitetaan elohopean kestävään jätehuoltoon ja turvalliseen varastointiin,
 - veloitetaan sopimuksen osapuolimaat raportoimaan sopimuksen kansallisesta toimeenpanosta ja toteutettujen toimien vaikuttavuudesta säännöllisesti.

Minamatan elohopeasopimus (2/2)

Terveydensuojelu

- Maita rohkaistaan valmistelemaan ohjeet terveyden suojelemiseksi elohopean vaaroilta, parantamaan kansalaisten tietotasoa ja kehittämään tavoitearvoja elohopea-altistuksen vähentämiseksi.

Tiedonvaihto

- Maiden tulee edistää elohopeaa koskevaa tieteellisen, taloudellisen ja juridisen tiedon vaihtoa ml. toksikologiset, ekotoksikologiset ja turvallisuutta koskevat tiedot.
- Tiedonvaihdon voi järjestää sopimuksen sihteeristön kautta tai suoraan maiden tai maaryhmien kesken.
- Maiden tulee tiedottaa kansalaisilleen elohopean riskeistä, sen esiintymisestä ympäristössä, korvaavista aineista ja sopimuksen toimeenpanemiseksi tehdyistä toimista.

Raportointi

- Maiden tulee raportoida sopimussihteeristölle toimistaan sopimuksen toimeenpanemiseksi ja näiden toimien tehokkuudesta ja mahdollisista vaikeuksista tavoitteiden saavuttamiseksi.

EU- ja kansallinen lainsäädäntö (1/2)

- EU:n elohopea-asetus (EU 2017/ 852) ja muu EU:n lainsäädäntö kattaa sopimuksen vaatimukset. Elohopeaa rajoitetaan myös useilla muilla säädöksillä esimerkiksi kosmetiikassa, leluissa sekä sähkö- ja elektroniikkalaitteissa (RoHS-direktiivi).
- EU:n elohopea-asetus on Suomessa suoraan sovellettavaa lainsäädäntöä – ei erillisiä elohopeaa koskevia kansallisia säädöksiä. Asetus astui voimaan 1.1.2018.
- Yhteensä 20 artiklaa ja viisi liitettä:
 - Elohopean tuonti- ja vientirajoitukset
 - Tiettyjen lisättyä elohopeaa sisältävien tuotteiden vienti, tuonti ja valmistus
 - Elohopean käyttö tietyissä valmistusprosesseissa
 - Elohopean käyttö pienimuotoisessa kullankaivuussa
 - Elohopean käyttö hammasamalgaamissa
 - Elohopeajätteen varastointi ja käsittely
 - Seuraamukset ja raportointi

EU- ja kansallinen lainsäädäntö (2/2)

- EU-asetus on Suomessa toimeenpantu v. 2018 kemikaalilailla, jätelailla, ympäristönsuojelulailla sekä rikoslaissa on säädetty rangaistussäädöksistä.
- Kiellettyjä tai rajoitettavia valmistusprosesseja ei Suomessa ole.
- Uudet käyttötarkoitukset epätodennäköisiä sekä esim. Minamatan sopimuksen tarkoittamaa pienimuotoista kullankaivuuta ei Suomessa harjoiteta.
- Hammasamalgamien osalta EU-sääntely on Minamatan sopimusta tiukempaa: hammashoidon jätevesien suodatus, amalgamijätteen käsittely, käyttö ei sallittua lapsilla tai raskaana olevilla ja vain kapseloidussa muodossa.
- STM, suunnitelma hammasamalgamien käytöstä luopumiseksi 2030 mennessä:
<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161702>
- **Valvonta:** elohopea-asetuksen toimivaltaisena viranomaisena SYKE. Tukes valvoo tuotantoa ja markkinoille saattamista koskevien rajoitusten noudattamista. Tulli valvoo elohopean vientiä ja tuontia. ELY-keskukset ja kunnan ympäristönsuojeluviranomaiset valvovat elohopean käytön rajoituksia.

Miksi pitoisuuksien seuranta tarvitaan?

- Tieto ympäristön haitta-ainepitoisuuksista on välttämätöntä altistumisen sekä mahdollisen haitta-aineiden aiheuttaman riskin arvioimiseksi (esim. viikkosaannin enimmäismäärä TWI ja ympäristölaatunormi, EQS)

→ Onko ongelmaa olemassa?

- Vertailukohta riskinarvioinnille (ml. kunnostustoimien tarpeelle)
- Tietopohja päätöksenteolle riskien vähentämiseksi: kansalliset ohjelmat ja kansainväliset sopimukset

→ Mitä ovat tarvittavat toimet haittojen tai riskien torjumiseksi?

- Toimien tehokkuuden arviointi (ml. kv-sopimusten vaikuttavuus/tehokkuus)
- Seurantatieto kertoo, ovatko nykytoimet riittäviä riskien hallitsemiseksi ja ympäristön pilaantumisen ehkäisemiseksi?

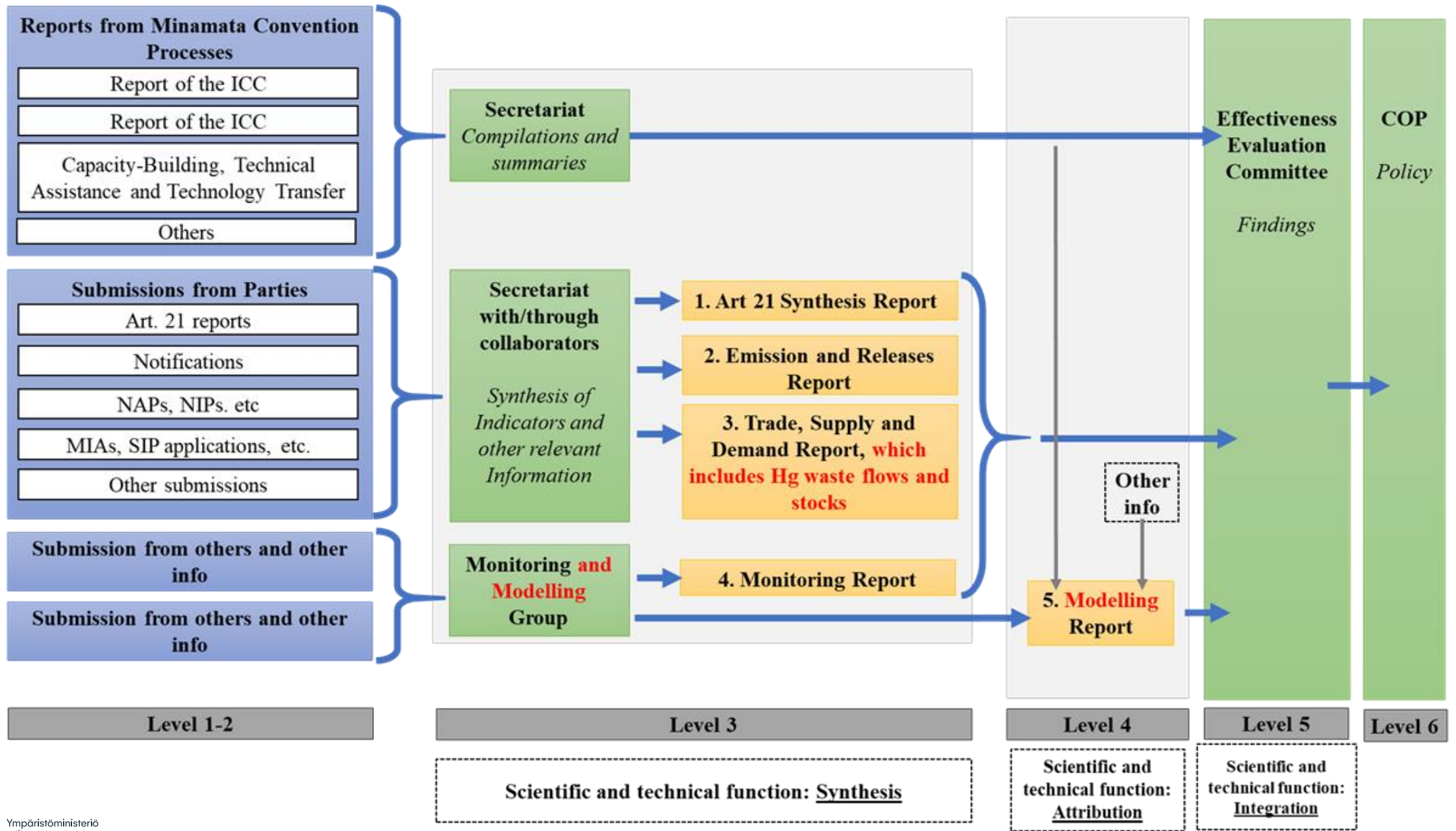
→ Tarvitaanko lisätoimia?

Minamata - tehokkuuden arviointi

- Minamatan sopimuksen Art. 22 mukaan osapuolikokouksen tulee arvioida sopimuksen tehokkuutta viimeistään kuusi vuotta sopimuksen voimaantulon jälkeen eli v. 2023/COP5.
- Elohopean monimutkainen käyttäytyminen ympäristössä aiheuttaa ongelmia seurantojen tulkinnassa ja sääntelytoimien vaikuttavuuden arvioinnissa.
- Osapuolikokouksen perustama kansainvälinen asiantuntijaryhmä on laatinut ehdotuksen sopimuksen tehokkuuden arvioinnille;
 - sopimuksen raportointivelvoitteisiin nojaava arviointikehikko,
 - lista ehdotetuista indikaattoreista,
 - olemassa olevaan ja muilla luotettavilla tahoilla tuotettuun tietoon pohjaavan elohopeapitoisuuksien monitorointiraportti (ml. tieteellinen asiantuntijaryhmä).
- Monitorointiraportin ohjeluonnos on jaettu sopimussihteeristön sivuilla ja se on kommentoitavana 31.5. saakka.

Linkkejä Minamatan sopimuksen asiantuntijatyön aineistoihin

- Linkki Minamatan sopimuksen sihteeristön asiantuntijaryhmien sivulle:

<http://www.mercuryconvention.org/Meetings/Intersessionalwork/tabid/8279/language/en-US/Default.aspx>

- Linkki monitorointiohjeen luonnokseen (kommentoitavana 31.5. saakka):

http://www.mercuryconvention.org/Portals/11/documents/meetings/COP4/submissions/Monitoring_Guidance-15-04-2021.pdf

- Linkki sopimuksen tehokkuuden arviointia koskevaan osapuolikokouksen (COP3) päätökseen, ml. asiantuntijaryhmän ehdottamat indikaattorit:

<http://www.mercuryconvention.org/Portals/11/documents/Decisions/COP3/UNEP-MC-COP3-Dec10-FirstEffectivenessEvaluation.EN.pdf>

Kiitos!

Lisäkysymyksiä Minamantan sopimuksesta ja EU:n elohopea-asetuksesta voi esittää sähköpostitse:
tuulia.toikka@ym.fi